

Valdocco

O soño dos 9 anos. Un xeito de educar

Introdución

En sintonía coa campaña pastoral deste curso ofrecerémosvos nesta “Folla Valdocco” tres reflexións á luz do lema “Un soño para ti” e do soño dos nove anos de Xoanciño Bosco. As consideracións virarán ao redor dos tres elementos tomados para cada trimestre na campaña pastoral. Trataremos de facer unha aplicación ao noso labor educativo tendo en conta a experiencia de Don Bosco. En primeiro lugar, podemos lembrar que para a misión de Don Bosco os soños desempeñaron un papel importante. Ao principio, el facía caso omiso deles; pero cando co pasar do tempo percibiu que se cumprían con exactitude, e que lle marcaban o camiño para seguir ou as iniciativas que emprender. Don Bosco tivo 159 soños. O soño dos 9 anos marcou os camiños da súa vida. Sería no 1846 cando don Cafasso aconselloulle darlle creto aos seus soños. Se soñar é unha acción rutineira e pode pasar desapercibida, pode ser tamén que algunhas destas experiencias oníricas marquen á persoa e quizais, como lin hai uns días, “os soños convertáanse en xanelas de inspiración que transforman vidas”.

Don Bosco nárranos este soño nas *Memorias do Oratorio*. Pasaran moitos anos desde aquel soño ata o momento no que o escribe. Pode ser unha relectura do que vivira no seu camiño cheo de rosas e espiñas. Unha narración na que se percibe como se fixo realidade o seu soño, a súa vocación. Un soño no que, se facemos unha lectura atenta, poderemos descubrir os mesmos elementos que se atopan nas vocacións bíblicas: unha determinada circunstancia, unha teofanía, a presentación dunha misión, unha reacción humana, unha auto promesa, a ampliación da mensaxe e a confirmación da auto promesa cun signo (“*Voluín entón a mirada e, no canto de animais ferozes, apareceron outros tantos mansos cordeiros que, saltando e balando, corrían todos ao redor coma se festexasen ao home aquel e á señora*”). Anímovos a que leades unha vez máis este soño dende esta clave, sorprendéranos como o soño está escrito coas

mesmas claves que as vocacións bíblicas. Isto pon de manifesto o profundo sentido da vocación cristiá e do noso lema. *Un soño para ti* é un lema que quere poñer de manifesto que Deus ten un soño para cada un de nós. Tívooo para Xoán Bosco e teno para cada un de nós e para o noso alumnado. A dificultade está en recoñecer esa chamada e dar a resposta axeitada.

Un xeito de educar

«Chamoume polo meu nome e mandoume que me puxese á cabeza daqueles mozos, engadindo estas verbas:

“- **Non con golpes**, senón **coa mansedume** e **coa caridade** deberás gañarte a estes teus amigos. **Ponte** agora mesmo, pois, **a instruílos** sobre a fealdade do pecado e a beleza da virtude”».

Estas verbas das *Memorias do Oratorio* preséntannos a **maneira de educar** (pedagogía) e o **modo de vivir a vida cristiá** (espiritualidade) que Xesús, o Señor, lle amosou a Xoanciño. É a misión que Deus lle confiou e o xeito, o estilo, que tiña que seguir para levala a cabo. Fálanos claramente dun modo baseado na caridade e a mansedume, na amabilidade e a proximidade, evitando os golpes, as malas palabras, todo aquilo que pode ferir aos outros, ao rapaz.

Nun contexto no que estaba moi presente o Sistema represivo, Don Bosco propón o Sistema preventivo e no seu texto do ano 1877 escribe que “*consiste en facer coñecer as prescricións e os regulamentos dun instituto e vixiar despois de maneira que os alumnos teñan sempre sobre*

*si o ollo atento do director ou dos asistentes que, como **pais amorosos**, falen, sirvan de guía en cada ocasión, **dean consellos e corrixan amablemente**, que é o mesmo que poñer aos alumnos na imposibilidade de cometer faltas*”.

Deste mesmo texto son coñecidas as seguintes expresións ao falar dos castigos:

“Onde sexa posible non se bote nunca man dos castigos”.

“O educador, entre os seus alumnos, trate de facerse amar, se quere facerse temer”. É similar á expresión utilizada na Carta de Roma (1884): “*Que os mozos non só sexan amados, senón que eles mesmos se dean conta de que son amados*”.

“Exceptuados rarísimos casos, as correccións e os castigos non se dean nunca en público”.

Engado unha última cita dunha carta escrita por Don Bosco a don Gioacomo Costamagna no ano 1885: “*O Sistema preventivo sexa a nosa característica. Nunca castigos penais, nunca palabras humillantes, nunca represións severas diante dou-*

tros. Pola contra, que nas clases soe a palabra dozura, caridade e paciencia. Nunca palabras mordaces, nunca un golpe leve ou grave. Fágase uso dos castigos negativos, e sempre de xeito que os que os reciben se convertan en máis amigos nosos que antes, e non se afasten de nós envilecidos”.

Expresións todas elas que poñen de manifesto e evidencian o que Don Bosco nos narra no soño dos nove anos. Como se pode apreciar en textos escritos poucos anos despois das *Memorias do Oratorio* a súa mensaxe é a mesma e a idea educativa que aparece no soño lembraraa en escritos persoais, para salesianos concretos, e para todos os salesianos e educadores das escolas salesianas, como son o texto sobre o Sistema preventivo ou a Carta de Roma.

Un sinal de identidade do Sistema preventivo e da espiritualidade salesiana

Non cabe dúbida de que Don Bosco está convencido da importancia e da necesidade deste xeito de educar para gañarse aos

mozos e axudalos a madurar e crecer como persoas, como “bos cristiáns e honrados cidadáns”.

Amósanos o camiño educativo que debemos seguir nas nosas casas salesianas, pero onte como hoxe segue habendo situacións nas que usamos a “violencia” ou os “malos tratos” co noso alumnado; usamos os castigos de maneira pouco educativa, seguimos expulsando ao alumnado de clase... Seguramente que isto cada vez vaise dando menos, pero como en toda norma temos que ir ao valor que defende, non á norma en si. O valor verdadeiro está no trato que temos co noso alumnado e na nosa preocupación real para gañármolos a cada mozo ou moza para transformar o seu corazón, as súas actitudes, e que se poda converter “de lobo en cordeiro”, ou sexa, que poda crecer e cambiar.

Estas actitudes que nos falan dunha educación positiva e respectuosa aparecen, como ben sabemos, nese pilar do Sistema preventivo que é o amor, a *amorevolezza*. Lembrando algunha idea da *Proposta Educativa das Escolas Salesianas* sobre este tema podemos salientar a importancia que ten o acoller a cada neno, adolescente ou mozo como é, confiar nel e nas súas posibilidades e demostrarllo con palabras e feitos, **relacionarnos con eles de maneira construtiva e rica**, ser cordiais cos nosos mozos, buscando o seu ben, sendo afables e desde un afecto maduro querelos como son.

Recuperar a amabilidade

O Papa Francisco na carta encíclica *Fratelli tutti* publicada no ano 2020 fálanos en tres núme-

ros (222-224) da importancia da amabilidade na vida das persoas. A nós como educadores, aínda que tamén nos servirán para a nosa vida persoal, poderíannos servir as seguintes palabras para facer un mundo máis fraterno alí onde cada un de nós nos atope-mos.

En primeiro lugar, reconece que “o *individualismo consumista provoca moito atropelo*”. A agresividade crece, pero é posible “optar polo cultivo da amabilidade”. Hoxe tamén nós, educadores e educadoras salesianos, podemos **optar pola amabilidade**. Dicía tamén Don Bosco que “a *dozura ao falar, ao actuar, ao*

avisar, gaña todo e a todos”. Que gran consello para o traballo co noso alumnado! Que gran lección para a nosa vida! Que difícil é facelo realidade, pero canto gañaríamos con iso! O “non con golpes” non ten que referirse soamente aos golpes físicos, pode haber outros “golpes” que son palabras, xestos ou maneiras de tratar ás persoas, aos mozos, que son totalmente inadecuadas. É vital ser exquisitos no noso traballo nunha sociedade que cada vez é máis sensible a estes temas. Pero tamén porque somos educadores que temos que tratar de facer vida un estilo educativo esixente.

No número 223 facendo referencia a un froito do Espírito Santo expresado coa palabra grega *jrestótes* (Ga 5,22) lémbra-nos o Papa que «é unha maneira de tratar a outros que se manifesta de diversas formas: como amabilidade no trato, como un coidado para non ferir coas palabras ou xestos, como un intento de aliviar o peso dos demais. Implica “dicir palabras de alento, que reconfortan, que fortalecen, que consolan, que estimulan”, en lugar de “*verbas que humillan, que entristecen, que irritan, que desprezan*”».

Oxalá sexamos nós esas “persoa milagre” das que fala o Papa Francisco no número 224 do citado documento: «*Hoxe non adoita haber nin tempo nin enerxías dispoñibles para deterse a tratar ben aos demais, a dicir “permiso”, “perdón”, “grazas”*. Pero de cando en vez aparece o **milagre dunha persoa amable**, que deixa de lado as súas ansiedades e urxencias para prestar atención, para regalar un sorriso, para dicir unha palabra que estimule, para posibilitar un espazo de escoita no medio de tanta indiferenza. Este esforzo, vivido cada día, é capaz de crear esa convivencia sa que vence as incomprensións e prevén os conflitos».

A cultura do bo trato e do coidado

Don Bosco foi quen de propor un sistema diferente ao represivo, onde o coidado e o bo trato, en definitiva, o amor estaba por enriba de todo o demais. Nos nosos días estásenos lembrando cunha

insistencia incisiva a importancia destas dúas claves educativas na relación co alumnado.

A cultura do coidado no ambiente escolar esixe: evitar calquera forma de abuso, evitar as ambigüidades nas nosas formas de tratar ao alumnado, buscar o ben de cada menor, de cada persoa, evitar xerar situacións de dor e sufrimento, coidar os modos que temos de relacionarnos co alumnado, facer un uso responsable das redes sociais... A fin de contas, a ser exquisitos no trato.

Isto lévanos a potenciar e facer realidade nos nosos centros a **cultura do bo trato**. Unha cultu-

ra que, como indicamos nalgunha outra ocasión, debe potenciar o trato respectuoso, recoñecer a dignidade de cada persoa, velar pola protección de cada persoa que está nas nosas casas e escolas, promover relacións saudables, integradoras e construtivas, coidar a linguaxe, controlar os comportamentos... En definitiva, coidarnos e estar ben para poder coidar e educar con madurez e responsabilidade ao noso alumnado.

Para afondar podes ler ou reler:

- As Memorias do Oratorio
- A Carta de Roma
- O Sistema preventivo na educación da mocidade
- Os soños de Don Bosco (podes encontrar unha edición na editorial CCS)

Óscar Bartolomé Fernández